

TIPS TILL LÄRAREN

Inledning

I "Läroplan för grundskolan 2011" står bland annat följande:

"Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera och anpassa sitt språk till olika sammanhang och för olika syften. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar tal, skrift och andra kommunikationsformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar sin läsförmåga och sitt intresse för att läsa och skriva. "

Kolla texten är ett läromedel i textgranskning. Syftet är att ge eleverna verktyg att kunna se skillnad på olika typer av texter, vilket i sin tur ger bättre förutsättningar att förstå, tolka och kritiskt granska innehållet. Eleverna ska förhoppningsvis med dessa kunskaper även kunna formulera texter för olika syften/ändamål.

Böckerna är indelade i kapitel där varje typ av text har sitt avsnitt. Tanken är att undervisningen i textgranskning kan utgå från bokens kapitel. I den här handledningen finns ytterligare idéer och inspiration för att undervisa om respektive texttyp. I alla momenten bör läraren ha en dialog med eleverna. På så sätt kan eventuella missförstånd klaras ut och frågor som dyker upp kan besvaras

Följande kapitel ingår i Kolla texten:

Nyhetstexter
Texter med synpunkter och åsikter
Informationstexter
Texter som ska påverka
Reklamtexter och andra säljande texter
Texter som roar och inspirerar
Texter i sms, på bloggar och Twitter

Nyhetstexter

Inled med att tydligt förklara vad en nyhetstext är.

Aktuella nyhetstexter är bästa underlaget till undervisning om nyhetstexter. Välj gärna ut dem tillsammans med eleverna.

Leta gärna reda på texter om samma nyhet från flera tidningar och nätsajter.

Läs igenom och jämför de utvalda nyhetstexterna.

Är det något av betydelse som skiljer dem åt?

Är texterna sakliga? Innehåller någon av dem värdeord?

Resonera och diskutera.

Låt eleverna sedan skriva egna versioner om samma nyhet. Diskutera formuleringar och jämför med tidningarnas nyhetstext.

Resonera även med eleverna om varifrån nyheterna kommer, och vilka nyhetskällor som journalisterna har till gång till.

Prata om vikten av att veta vem som skriver nyheterna. Om journalisten kan ha en självständig roll eller om han/hon skriver för någon annan som vill ha sin prägel på det som skrivs.

Ta också upp frågan om varför det är viktigt att nyhetstexter är objektiva och sakliga.

Är det möjligt att vara helt objektiv? Är de olika texterna ni läst om nyheten lika objektiva?

Kritisk granskning av nyheter är en viktig fråga i detta sammanhang, liksom vad som styr vilka nyheter som får utrymme.

Diskutera tillsammans med eleverna vilken typ av nyheter som dominerar. Tänk på att ta upp etnicitet, genus och ev andra markörer som kan synas i nyhetsinnehållet.

Texter med synpunkter och åsikter

Inled med att resonera om vad åsikter och synpunkter är, och vad som är skillnaden på åsikter och fakta.

Även till detta ämne kan exempel hämtas ur tidningar och på nätet.

Ledare, debattartiklar, insändarsidor och recensioner är lämpliga underlag. Likaså texter med åsikter och synpunkter i nätversioner, till exempel bloggar.

För att diskutera ledare och debatttexter är det viktigt att först ge eleverna bakgrundsfakta till de ämnen som tas upp.

Därefter kan ni tillsammans läsa och diskutera skribenternas åsikter, och hur eleverna tolkar dem.

Eleverna kan, om de är bekanta med ämnesområdet, även ges möjlighet att skriva egna texter med sina personliga synpunkter.

Insändare finns i de flesta tidningar. Exempel från en lokaltidnings insändarsida kan vara passande. Dels för att eleverna känner till mer om det som sker i deras närhet dels kan de ha egna uppfattningar i ämnen som diskuteras.

För att diskutera recensioner kan ni välja ut en ny cd med musik där texten är viktig, exempelvis en rap-låt. Lyssna på texten tillsammans, läs vad recensenterna tycker och jämför med era egna olika åsikter.

Här passar det också bra med övning där eleverna skriver egna recensioner.

Informationstexter

Inled med att förklara och resonera om vad information är. Ta upp vilka som kan vara avsändare till informationstexter, och i vilka typer av sammanhang de förekommer.

Samla ihop ett antal olika exempel på informationstexter. Låt gärna eleverna själva hitta exempel från sin vardag.

Gå sedan igenom exemplen. Välj gärna flera texter med samma syfte, läs och jämför formuleringar och innehåll.

Diskutera om de är tydliga, sakliga och utan värdeord.

Låt eleverna skriva egna informationstexter.

Texter som ska påverka

Inled med att klargöra vad en propagandatext är, var man kan se propagandatexter och vilka som kan ha intresse av att sprida dem.

För att kunna arbeta med propagandatexter är det viktigt att visa exempel.

Välj ut texter, exempelvis från valkampanjer eller annonser från intresseorganisationer.

Diskutera om innehållet är informativt.

Ta reda på om något saknas för att informationen ska vara komplett. Diskutera vad man undviker att skriva i en propagandatext och varför.

Låt eleverna skriva egna propagandatexter utifrån ett bestämt tema, exempelvis "Ät ekologiskt!", "Rädda miljön!" och "Åk kollektivt!".

Låt även eleverna skriva propagandatexter utifrån egna idéer.

Gå sedan igenom texterna tillsammans.

Reklamtexter och andra säljande texter

Inled med att klargöra vad en reklamtext är och vad den har för syfte.

Undervisningen kan sedan läggas upp så att eleverna får leta upp reklamtexter och välja ut ett antal som ni analyserar tillsammans. Numera hittar man mycket reklam på nätet, så utgå gärna från en nätsida som specifikt vänder sig till unga.

Eleverna kan ta ut de ord de uppfattar som värdeladdade och känslomässiga.

De kan också diskutera vad de tycker är bra och dåligt med en text som bara framhåller det positiva.

Prova även att stryka de värdeladdade orden i de utvalda reklamtexterna och se hur texten blir utan dessa ord.

Resonera om varför nätet blivit en viktig plats för reklam.

Reklamtexter förekommer ju även på affischer och reklampelare i staden. En promenad med inriktning på att titta på utomhusreklam kan också vara lämpligt.

Låt eleverna granska reklamtexter utifrån genusperspektiv.

Är ordvalet och tonen olika beroende på om man vänder sig till kvinnor eller män? Vilka likheter och olikheter är det? Vilka andra faktorer kan spela in när man utformar reklamtext?

Eleverna kan även skriva egna förslag på texter till den reklam de just analyserat eller till en produkt eller tjänst som läraren valt ut.

En genomgång av deras förslag kan sedan göras.

När de gjort detta kan de jämföra sina texter.

Gå igenom värdeord och vad de eventuellt utesluter och uppfattat som negativt. Prata om vilken målgrupp de tänkt texten/reklamen vänder sig till.

Texter som roar och inspirerar

Inled med att diskutera vilken typ av texter som inspirerar och roar. Prata om vad som skiljer en faktatext från en fiktionstext, och vilka det är som skriver den här typen av texter.

I undervisningen om skönlitteratur kan eleverna läsa samma textavsnitt och sedan berätta om sina läsupplevelser och tolkningar av texten.

Resonera om vad som utmärker texten och hur den kan påverka läsaren.

Några författare och deras verk som kan vara intressanta för eleverna kan också presenteras.

För undervisning om poesi kan sångtexter passa bra att låta eleverna läsa, tolka och diskutera.

Ge även eleverna möjlighet att skriva egna texter.

Att skriva "ett kapitel ur min bok" eller en egen sångtext till en melodi eleven tycker om är bra övningar.

Texter i sms, på bloggar och Twitter

Inled med att gå igenom vad sms, bloggar och Twitter är, och vad som utmärker respektive texttyp. Ta upp vilka olika användningsområden och syften dessa typer av texter har.

Ta upp exempel på hur ett sms kan vara skrivet. Är det någon skillnad på hur man formulerar sig i ett sms jämfört med andra texter?

Diskutera hur eleverna använder sms.

Vad är fördelarna med den här typen av kommunikation? Finns några nackdelar?

Ta upp exempel på blogginlägg. Kanske har eleverna några bloggar de följer som ni kan hämta exempel från.

Diskutera bloggen som kommunikationsform och vad som utmärker den.

Vilka olika typer av bloggar finns, vem skriver dem och vad har de för olika syften?

Diskutera om det är bra eller dåligt att kunna skriva inlägg utan att ange sitt namn.

Ta upp exempel på Twitter-inlägg. Kanske har eleverna några twitterkonton de följer som ni kan hämta exempel från?

Diskutera twitter som kommunikationsform och vad som utmärker ett twitterinlägg.

Prata också om varför man twittrar, och vilken agenda som kan finnas bakom ett twitterinlägg.

Andra sociala medier som kan vara intressanta att diskutera är exempelvis Facebook, Instagram och sociala internetforum som "Flashback" och "Familjeliv".

Prata gärna med eleverna om vilka internetsidor de brukar vara inne på, och utgå från deras intressen och erfarenheter.

Viktiga frågor att ta upp är för- och nackdelar med anonymitet på nätet, liksom för- och nackdelarna med att publicera information om och bilder på sig själv på olika sidor.

En annan viktig fråga att lyfta är källkritik på Internet. Påminn eleverna om att vem som helst kan skriva vad som helst på en blogg, ett socialt forum eller i ett kommentarsfält, och prata om vikten av att inte tro allt man läser.